

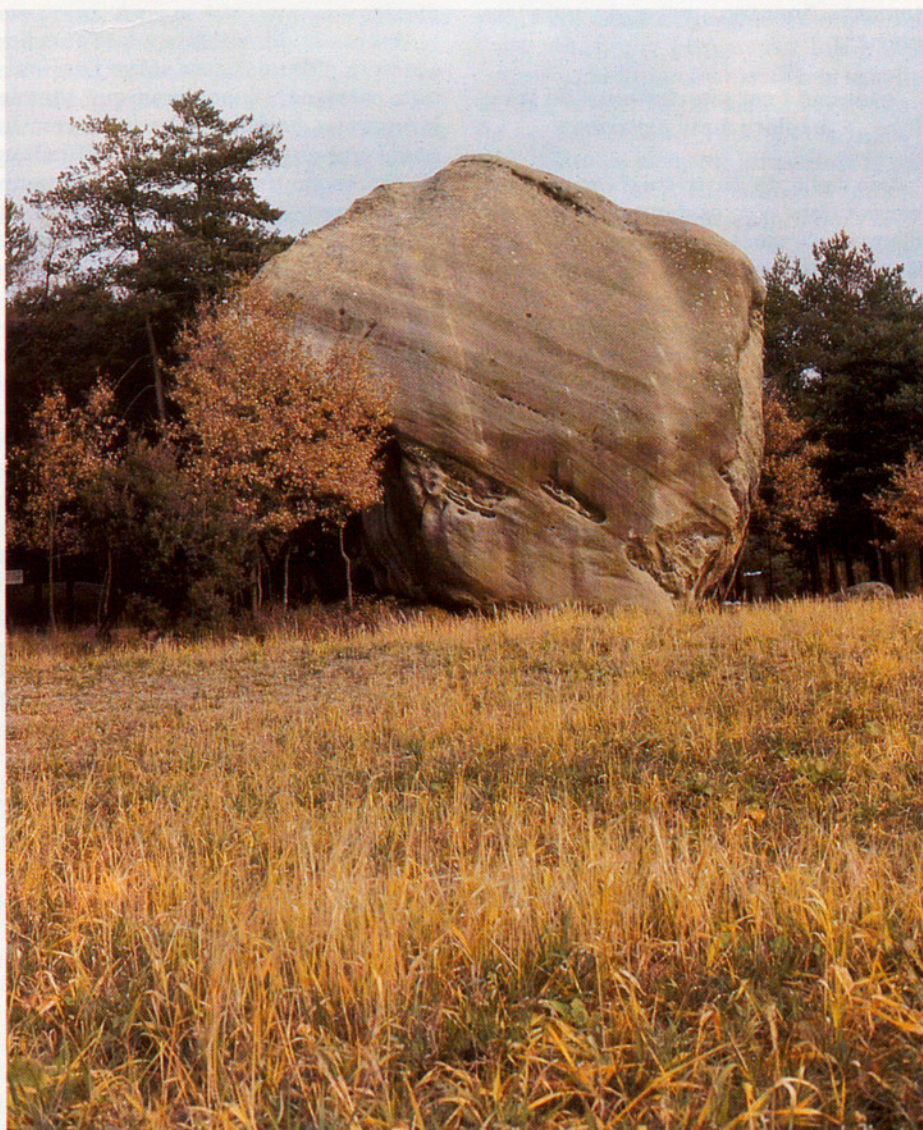
LLUÍS BONET I AGUSTÍ

Sector agrari i especialització ramadera

DINS EL CONJUNT DE LA REALITAT econòmica ausetana, el sector agrari és un dels que més ha evolucionat en els darrers vint-i-cinc anys. El seu dinamisme i la seva particular especialització ramadera fan d'Osona una de les principals comarques agràries de Catalunya. Alhora, la capacitat local d'aprofitament i transformació de la producció agrària ha fet sorgir una potent indústria alimentària que diversifica l'especialització industrial tradicional de la comarca.

Per entendre la situació actual cal emmarcar l'estudi del sector agrari a Osona en l'evolució d'aquest sector a Catalunya i a Espanya en aquests darrers anys.

Paral·lelament al retard en l'avenç de les estructures econòmiques i socials del país, l'agricultura s'havia mantingut fins a final dels anys cinquanta com una activitat força tradicional, amb un elevat grau d'autoconsum i amb una capitalització molt reduïda de les explotacions. Amb el fort creixement industrial i urbà que s'inicia en la dècada dels seixanta, un dels *inputs* agraris més importants —la mà d'obra— comença a reduir-se, car es desvia cap al sector industrial que ofereix salaris més elevats. Alhora, els salaris agrícoles també es comencen a apujar. Això obliga l'agricultura a mecanitzar-se i, també, a incrementar la productivitat, ja que cal fer front a les inversions que la mecanització demana. L'exigència de més productivitat crea la demanda de nous *inputs*: pinsos, adobs, maquinària, productes fitosanitaris, llavors més

EL SECTOR AGRARI NO ÉS PAS UN PES MORT

eficients, etcètera, i té com a conseqüència inversions més grans de capital i una relació més intensa de l'agricultura amb la resta de sectors productius.

Amb el desenvolupament econòmic del país i el fort creixement demogràfic, també varia i augmenta la demanda agrària. L'increment de la renda disponible porta a una demanda més gran de productes ramaders i de l'horta. Això obliga el pagès a fer canvis en l'ús del sòl, en els conreus, a incrementar els rendiments físics agraris, a augmentar el pes de la ramaderia dins la seva explotació, etcètera.

Tot aquest procés no s'ha fet sense tensions. La manca d'una planificació conjunta, d'una bona informació institucional i el fet d'haver-se concentrat en un període relativament reduït de temps ho han dificultat. A més, a partir de 1975 la crisi econòmica general arriba també a l'agricultura. Cal ajustar-se de nou a les necessitats de la demanda i el marge empresarial s'estreny a causa de l'elevada dependència de l'agricultor dels *inputs* externs: pinsos, endeutament financer, nova maquinària, etcètera.

evolució i característiques de les explotacions agràries

Des de l'òptica estricta d'Osona, s'observa també com es donen tots aquests elements, encara que, en aquesta ràpida visió del sector, sols s'analitzarà algun dels aspectes més característics i rellevants del sector agrari ausetà. Cal tenir present, tanmateix, que la major part de dades que s'utilitzaran —tot i ser oficials¹— no són del tot fiables, en especial les ramaderes, ja que hi ha una elevada propensió del pagès a ocultar el seu patrimoni agrari per por que les dades puguin ser utilitzades amb finalitats fiscals.

El primer element que cal analitzar en relació al canvi de l'agricultura en aquests darrers anys és el nombre i la dimensió de les explotacions agràries. De 1962 a 1982 el nombre total d'explotacions s'ha reduït a la meitat i la dimensió mitjana ha passat de 15,1 ha a 26,7 ha per explotació. La desaparició per fusió de les petites explotacions ha estat un procés molt important quantitativament: l'any 1962 les que tenien menys de 5 ha representaven el 60,9 %, mentre que en el cens de 1982 eren només el 37,2 % del total. Aquesta disminució és el resultat, bàsicament, de la desaparició de les petites explotacions a temps parcial, com també la d'un bon nombre de les explotacions menys rendibles econòmicament, i, per tant, pot ser el reflex d'una creixent professionalitat del camp ausonenc. Malgrat el no-

table procés de concentració que significa aquesta disminució, encara resten un bon nombre d'explotacions de les quals no cal esperar alts rendiments. Això, afegit a un reduït però significatiu nombre d'explotacions sense terra, no deixa de ser un fenomen preocupant. Tanmateix, el nombre d'aquest darrer tipus d'establiments dedicats, bàsicament, a la cria de porcs ha començat a minvar després de la ràpida proliferació de fa uns anys.

Un altre aspecte que incideix sobre el sector és la particular distribució del règim de tinença de la terra a la comarca. En relació amb el conjunt de Catalunya hi ha una forta proporció de parcers, tot i que ha disminuït lleugerament amb els anys, en passar algunes antigues masoveries a ser terres arrendades. Però, si se'n fa una anàlisi que consideri només la superfície agrària utilitzada (SAU) i no la superfície agrària total, el nombre d'explotacions en parcel·la arriba a representar el 37,4 % del total, quantitat quasi tan important com el nombre d'explotacions de propietat.

Alguns estudis recents, tant sobre l'economia d'Osona² com sobre l'agricultura catalana³, consideren que tant la inseguretat jurídica del parcer com la renda que paga al propietari dificulten un procés continuat d'inversió al camp que permeti una millora a llarg termini del grau de fertilitat i rendibilitat de les terres. El pagès només pensa a extreure'n la màxima rendibilitat a curt termini. Per altra part, algunes de les clàusules dels contractes de parcel·la dificulten el desenvolupament ramader de les explotacions: sols s'autoritza a dedicar el 10 % de la superfície de l'explotació sotmesa a aquest règim a la producció de farratge per al bestiar propi.

Sembla clar que, en aquestes condicions, les explotacions més dinàmiques

són aquelles en què l'empresari és el propietari de la terra. Tanmateix, el fort desenvolupament de l'agricultura i de la ramaderia a la comarca no només s'ha fet a les explotacions de propietat, sinó també en moltes parcel·les, que són —en general— més dinàmiques que en altres comarques catalanes.

Segons la taula *input-output* agrària d'Osona⁴, els *inputs* intermedis utilitzats en el procés productiu representen el 80 % del valor afegit brut agrari: el sector industrial en subministra un 48 % del total d'*inputs* intermedis, provinents en un 90 % de la mateixa comarca; en canvi, el consum de farratges i de cereals només prové de la comarca en un 60 %. La necessitat d'importar se centra bàsicament en els cereals, fonamentals per a l'activitat bovina.

l'especialització ramadera comarcal

La creixent especialització ramadera ha esdevingut l'element vital que ha permès aguantar i desenvolupar el sector agrari, tot obligant-lo a uns notables canvis en l'estructura de les explotacions. Dins el conjunt de la producció agrària comarcal, s'estimava que l'any 1975 la ramaderia representava el 82 % de la producció total (3). Per altra part, dins de les activitats agrícoles destaca la producció de farratges destinats a l'alimentació animal, destinació que en una proporció molt elevada es realitza a l'explotació mateixa.

Els sectors ramaders que predominen a la comarca són el boví i el porcí. El primer, amb més de cinquanta mil caps, s'orienta preferentment vers la producció lletera, encara que la producció de carn creix progressivament. El problema principal rau en la comercialització, a causa del domini oligopolístic del mercat per part de les centrals lleteres. Un altre problema important

QUADRE 1

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE I DE LA DIMENSIÓ DE LES EXPLOTACIONS AGRÀRIES			
	1962	1972	1982(*)
Nre. d'explotacions	7.091	4.965	3.761
Dimensió mitjana (ha)	15,1	21,6	26,7
Nre. explotacions sense terra	121	389	178
% explotacions < 5 ha	60,9	47,4	37,2

(*) no inclou les dades de Viladrau i Espinelves, integrats a la província de Girona.

Font: Elaboració pròpia a partir de: INE, Censo Agrario de España, 1962, 1972 i 1982

QUADRE 2

EVOLUCIÓ DEL RÈGIM DE TINENÇA DE LA TERRA				
	Sobre superfície agrària total			Sobre SAU(**)
	1962	1972	1982(*)	1982
Propietat	71,0	77,1	77,7	43,9
Arrendament	8,2	5,4	7,8	18,4
Parcel·la	18,9	17,1	14,2	37,4
Altres	1,9	0,4	0,3	0,3
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0

(*) no inclou les dades de Viladrau i Espinelves, integrats a la província de Girona.

(**) SAU: superfície de terres llaurades, prats permanents i terres utilitzades per conreus permanents.

Font: Elaboració pròpia a partir de: INE, Censo Agrario de España, 1962, 1972 i 1982

EL SECTOR LÀCTIC TÉ CADA VEGADA MÉS IMPORTÀNCIA AL SI D'UNA SOCIETAT DESENVOLUPADA

està relacionat amb l'alimentació del bestiar. Per una part, els contractes de parceria limiten la producció lliure de farratges per al bestiar propi, per l'altre, cal preveure l'emmagatzemament del farratge per tal d'ajustar el ritme de producció —cíclic— al de consum —permanent—. L'entrada a la CEE constituirà un nou reptre davant la forta competència i l'augment del control sanitari que s'apropen. El problema del sanejament és, per això, un dels més urgents i grans amb què s'enfronta la ramaderia bovina a Osona, a Catalunya i a Espanya.

Quant al bestiar porcí, és difícil trobar-ne una concentració tan gran com la que hi ha a Osona. Segons el cens de 1982¹, n'hi havia uns 270.000 caps, però segons diverses estimacions² i ⁵ sembla que el nombre real de caps deu anar per sobre d'un milió.

El fort creixement de la demanda càrnica —que a Catalunya ha passat de representar un 17,6 % de la despesa alimentària, el 1958, al 28,7 %, el 1980-81⁶— i el preu més baix de la carn de porc són els motius fonamentals d'aquesta forta implantació.

Paral·lelament, la notable presència d'escorxadors i d'una important indústria alimentària de transformació han acabat d'assentar la producció ramadera a Osona.

La producció porcina no està, però, exempta de problemes. Hi ha una forta dependència de les fàbriques de pinsos, que s'aguditzava en el cas de les explotacions amb sistema "integrat". Segons aquest sistema la fàbrica de pinsos paga un tant convingut per cada porc que el ramader engreixa, alhora que li subministra el pinso per a l'alimentació del bestiar.

Un altre gran problema és el sanitari, ja que, davant l'ingrés a la CEE, l'existència de la pesta africana pot tenir preocupants implicacions econòmiques.

Si d'aquí a cinc anys la pesta persisteix, la carn procedent dels altres països membres podrà entrar a competir amb la d'aquí, mentre que no tindrem cap possibilitat d'exportar-ne.

Un darrer problema del porcí són les grans oscil·lacions que experimenten els preus. Aquest fenomen reflecteix la manca total de planificació de l'oferta comarcal, excessivament abundant per a una comarca de l'extensió i les característiques d'Osona, i el caràcter oligopolístic de la demanda. Això, afegit a la manca d'una política compensatòria per part de l'Administració, produeix fluctuacions molt negatives per al ramader.

la indústria alimentària

La indústria alimentària, que es caracteritza per la transformació industrial i la distribució de productes provinents del sector primari, creix lligada fortament a l'augment de les necessitats de nutrició d'una societat cada cop més desenvolupada i amb un grau d'urbanització més elevat.

A Osona destaquen 3 subsectors: el de transformació de productes del porc, el làctic i el de producció de pinsos compostos. El primer té una forta tradició i el suport de la importantíssima producció de la comarca i d'una completa infraestructura d'escorxadors, entre els quals destaca EXPLASA per la seva dimensió i capacitat productiva. La indústria d'embotits està molt escampada per la comarca, tot i que a Vic n'hi ha una forta concentració. El sector làctic és també important, ja que aprofita la forta producció lletera de la ramaderia comarcal. En general es dedica sols a la preparació i embotellament de la llet, sense aprofitar el cicle complet: mantega, formatges, etcètera. La producció de pinsos compostos és

l'altre subsector alimentari d'importància, el seu pes econòmic s'incrementa amb el paper preponderant que ocupen les empreses subministradores en les explotacions integrades.

En general, la indústria alimentària de la comarca es caracteritza per la reduïda dimensió mitjana de les empreses i pel seu origen bàsicament local. Les empreses multinacionals no han assolit el pes que tenen en altres zones de Catalunya. En relació a l'estructura industrial d'Osona, el sector alimentari té un pes creixent, tant en nombre d'empreses com en nombre de treballadors ocupats. Des de 1964, en què sols representava el 3,9 % de la població activa industrial, fins a 1973, en què ja n'ocupava el 9,9 %, no ha parat d'expandir-se.

No obstant això, cal ressaltar que en el conjunt de l'economia catalana el sector alimentari ha tendit a incrementar la capacitat productiva en comptes de fer els necessaris avenços en la productivitat. Tanmateix, el sector ha aconseguit augmentar la seva participació en l'excedent brut empresarial des de 1973 ençà⁷. Tot i això, caldrà lluitar per uns increments més grans de la productivitat que permetin una competitivitat i rendibilitat superiors, a fi d'adequar-se a la CEE.

LLUIS BONET I AGUSTI
economista

NOTES

¹INE, *Censo Agrario de España*, 1962, 1972 i 1982.

²SEGURA, X., i ROSANAS, M. J., *Aproximació a l'economia d'Osona*, Barcelona, 1978.

³BENELBAS, León, *Economia Agrària de Catalunya*, Barcelona, 1981.

⁴CEP, *Taules input-output agràries de les comarques d'Osona, l'Alt Empordà, el Berguedà i el Priorat. Metodologia i anàlisi de resultats*, Barcelona, 1985.

⁵LLEONART, Pere, *Els atractius industrials de 29 ciutats de Catalunya*, Barcelona, 1980.

⁶INE, *Encuesta de presupuestos familiares*, 1958, 1980 i 1981.

⁷MILÀ, Josep, "La indústria alimentària a Catalunya: una diagnosi sectorial", *Revista de Banca Catalana*, número 74, març 1985.